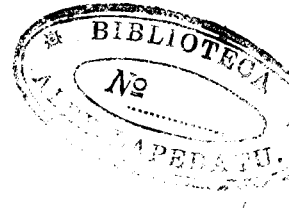

O CĂLĂTORIE

LA

Românii din Gubernia Kamenitz-Podolse (Rusia)

(CU O HARTĂ)

DE

BCU THEODOR T. BURADARY Cluj

(Extras din „АРХИВЪ” organul Societății Științifice și Literare
1906, No. 12).

I A Ș I

TIPOGRAFIA «DACIA» ILIESCU, GROSSU & Co.

1906

O călătorie la Români din gubernia Kamenitz-Podolse (Rusia)

(Cu o hartă)

I

În vara anului 1895, după ce am cercetat *secțiunea valacă* de la Expoziția etnografică din Praga, m-am hotărât să mă duc în Rusia, să cercetez românii ce s-ar fi aflat împrăștiați în gubernia Kamenitz-Podolse.

Așa dar pregătindu-mă de drum, am pornit din Praga în Rusia pe la începutul lunii August acelaș an, spre a cerceta satele de origine romină din acea gubernie, și despre existența cărora, aveam cunoștință mai dinainte. După o lungă călătorie cu drumul de ter, am ajuns la fruntaria Austriacă, intrând în gubernia Kamenitz-Podolse, pe la *Podvolocisca*, apoi mergînd înainte tot cu drumul de fer, am ajuns la tirgușorul *Proscurov*, de acolo luînd o căruță, după 16 ore de drum am ajuns în orașul *Kamenitz-Podolse*¹⁾, capitala guberniei cu acelaș nume.

Acest oraș încunjurat de riul *Smotrici*, se zice că s-a numit *Kamenitz*, de la cuvîntul rusesc КАМЕНЬ (piatră), fiind așezat pe loc pietros.

Deși nu avem date pozitive de cînd datează acest oraș, totuși se constată ca e foarte vechi, și că prin anul 1349, a fost rezidit și întărit prin ziduri ca o cetate de frații Alexandru și Iurie Coriatovici, spre a apăra Podolia de năvălirea Polonilor, și mai tîrziu cînd a căzut în mina Polonilor (1392), a servit de apărare în contra năvălirilor Tatarilor, Turcilor și a Moldovenilor.

În anul 1672, Turcii au luat acest oraș de la Poloni, iar prin pacea de la Carlovitz (1699), a fost restituit Poloniei, apoi pe la anul 1772, Rușii au luat în stăpînire Kamenitzul cu întreaga Podolie, cînd s-a făcut împărțirea Poloniei. Cetatea și întăriturile ce au făcut Turcii acestui oraș, stau și pînă astăzi

1) Afară de orașul Kamenitz-Podolse, mai este un altul în gubernia Grodno, numit Kamenitz-Litevski, apoi un altul în gubernia de Volhinia numit Kamenitz-Volhinski.

în picioare. Intrind în cetate prin poarta cea mare, în apropiere, se află niște hrubi, care se zice, că comunică pe sub Nistru cu orașul Hotin din Basarabia. Multe din bisericile creștinești au fost prefăcute în gămiți în timpul Turcilor. La biserica catedrală catolică, și astăzi se vede un minaret turcesc foarte înalt, în virful căruia se află statuia Maicii Domnului. În biserica Domenicanilor se află asemenea rămășiți de ornamente și inscripțiuni turcești; amvonul de unde se fac predicile este remas tot de la turci, și se păstrează până-n ziua de astăzi, e tot de marmură și foarte frumos sculptat.

În acest oraș în care s-a petrecut fapte de cea mai mare importanță relativ la istoria țării noastre ¹⁾, am făcut cunoștință cu preotul Ivan Feodorovici Gorodetski cu care am vorbit mult despre anticitățile ce se află în acest oraș, precum și despre rominii ce sunt imprăștiți pe malul stîng al Nistrului; el ne-a spus că prin zidurile bisericilor, se află multe inscripțiuni, și că chiar la biserica *sf. Ioan înainte mergătorul*, care pe timpul turcilor era prefăcută în geamie, se află mai multe petre cu inscripțiuni în zidul acelei biserici. Intrind în acea biserică, am văzut o peatră cu o inscripțiune slavonă, pusă în zidul altarului, pe care stă scris cu litere cioplite, *în relief*, următoarele :

---

1) În orașul Kamenit s-a dat în deosebite rinduri mai multe privilegii negușitorilor din acel oraș. Întăul privilegiu s-a dat de Stefan cel Mare la anul 1460, pe baza altor privilegii din anii 1407, 1434 și 1456, date de alți Domnitori a Cameniței și Lvovului. (Акты Зап. Россіи 1. 21; Акты год. и ziem. VIII. 116, 228, 237).

La anul 1491, cînd s-a încheiat pacea între Ioan Albert și Stefan Vodă, pentru ca să fie liniște la frontieră, s-a stabilit ca supușii Moldoveni ce reclamau în contra locuitorilor din Podolia să fie judecați de starostele din Cameniț, iar supușii Poloni, ce asemenea s-ar fi ridicat cu tînguire în contra Moldovenilor să se îndrepte ca să fie judecați sau la Starostele din Hotin sau la avel din Cernăuți. (Iablonowski, Zdroła dziejowe, X (Sprawy wołoskie za Iagiellonow), pag. 38. Despre aceste vezi și: Городъ Каменецъ — Подольскій, de preotul E. Свѣцинскій, Kiev. 1895. pag. 225 și 226.

În anul 1509, Bogdan Vodă fiul lui Stefan, a cucerit Camenița și de acolo a pradat toată Podolia și Galiția, pentru că Polonia îi luase Pocuția. (Kogálniceanu, Letopisițile ediți. II-a 1, 182).

În anul 1510 Ian. 17, s-a încheiat pacea în Camenița, între Hatmanul Neculai Camenetski și Bogdan. (Zam. Pod., 1. 83 (M. Bielski, Kronica. 513); K. Putaski, Szkice i poszukiwania historyczne, Krakow. 1887, 108 și 124.

Pe la anul 1571, a trăit în Camenița Voevodul Bogdan Lăpușneanu, și încredințindu-se că nu va mai putea sta pe tron și duce cirna țării, a trecut în Moscva. (Letopisițele. Loc. cit. pag. 457).

Vasile Vodă fiind alungat din Domnie de Gheorghe Stefan, a stat în pribegie la Camenița aproape o lună până ce ia venit în ajutor ginerile seu Timuș în anul 1653. (Letopisițile, loc. c. pag. 329). Tot în acel an Timuș (Timoteu Hmelnițki) a căutat cu ori ce preț să se facă unirea țărilor romine Moldova, Valahia și Transilvania, din care cauză s-a implicat într-un război cu Domnitorul Valahiei și cu principele Transilvaniei. (Городъ Каменецъ Подольскій. Священника Е. Свѣцинскаго. Кіевъ. 1895, pag. 30).

După ce Sultauul Mehmet a cucerit Camenița de la Leși în 16 Aug. 1673, a mazilit aici pe Drona Vodă. (Letopisițele Loc. cit. vol. II pag. 8).

И КЪПИ ДЗВОНЪ ЗА ЗЛОТЫХЪ Ш
† СИИ КАМЕНЬ УКРАСИ
ЗДѢ ПИИ СИМИОНЪ СТРИ
И БѢ ИВКИ БИСТЕРНИКЪ
ИЗДѢ ПОЛОЖИ СЫИИ ГЕОЕГО
ЮНАШКА В ЛѢТО ЗРК

Pe românește se traduce așa :

Și a cumparat clopot pentru 60 zloți
† Această piatră a infrumusețat'o
Aici pan Simion Strii
Mare Vesternic
Și aici a pus pe fiul seū
Ioanașcu in anul 7120.

Linia de sus a acestei inscripțiuni, este scrisă cu litere mai mici de cit acele cu care sunt scrise celelalte linii, și nu este de cit sfirșitul inscripțiunii. Se vede că săpătorul n-a plănuit bine ca să-i încapă pe piatră întreaga inscripțiune și de aceea a adăogat cu litere mai mici deasupra inscripțiunei rindul ce n-a încăput.

Înțelesul acestei inscripțiuni este următorul :

Marele visternic pan Simion Strii, care nu este altul decit *Stroi* sau *Stroioi*, a îngropat la biserica *Sf. Ioan înainte mergător*, pe fiul său Ioanașcu, și in acel loc a pus piatra cu inscripțiune, și spre odihna sufletului fiului său, a cumparat un clopot pentru biserică.

O altă piatră cu inscripțiune se află in stinga cum intri in biserică, in fața altarului, scrisă pe o marmură foarte mare cu litere poleite cu aur, deasupra stă *herbul Cantacuzineștilor*, și imprejur niște arabescuri in relief de ipsos, lucrat cu mult gust și artă, in stilul secolului XVIII-lea.

Iată acea inscripțiune :

D. O. M.

Ioanni Rudolpho Cantacuzeno

Primogenito Stephani Ducis Valachiae
Hoc monumentum perennis amoris et memoriae gratia posuit
Elsabeth comissa a Beaufremont consors dolentissima.
Natus hic princeps Bucuresti 7-ma Martij A. 1669 in Valachia,
Vitam obiit Lastowceis 1-ma Iunij in Polonia 1761,

Exuvias corporis deposuit in ecc les. s. Ioan. R. G. Cam. in Podol:
A Cantacuzenis orienti ab 1341 imperantibus ortus.
Armis Turcarū amisso imperio in Proavis, Dominium Valachiae
et Bessarabiae ad Patrem suum numeravit.
Eodem exutus integrā a nece vitā, in Gallia, Germania postereū
in Polonia conservavit.
Quisquis es, Viator, fortunæ vices a deo variantis mireris
Constans haec in terris esse nequit, eam in Coelis quaere.

Traducerea acestei inscripțiuni, este următoarea :

D. O. M.

(Luī D-zeū celui bun și mare)

Luī Ioan Rudolf Cantacuzen

Fiului celui mai mare a lui Stefan Domn Valahiei,
A pus acest monument în semn de vecnică iubire și pomenire
Soția sa intristată, Elisabeta, născută contesa Beauforemont.
Acest principe s-a născut la București în Valah., la 7 Mart an. 1699.
A murit în Lastowitz din Polonia la 1 Iunie an. 1761.
Remășițile trupului seu s-au așezat în biserica Sf. Ioan Ritul
Coboritor din neamul Cantacuzineștilor cari au domnit în Orient
de la anul 1341.
Din pricina cuceririlor Turcilor, pierzind dreptul în persoana stră-
bunului său, prin persoana tatălui său, a capatat dom-
nia Valahiei și Besarabiei.
Alungat de aici și-a scapat viața de la moarte în Galia, Ger-
mania și apoi în Polonia.
Ori cine-ai fi tu trecătorule, nu te mira de schimbarea noro-
cului dat de Dumnezeu.
Aici pe pământ nu poate fi durabil, caută-l în ceriū¹⁾.

În condica mitricală a bisericei *Sf. Ioan înainte mergă-
torul* din secolul trecut (1701—1767), ce se păstrează în arhiva
consistoriei din Podolia, actul de înmormintare a lui Ioan Can-
tacuzino este scris aici astfel în limba latină, (de obicei trecerile
în condică se făceau în limba ruscă):

„1761. die vigesima prima Mai, festo sanctorum Constan-
tini Magni Imperatoris et Haelenae Matris ejus, serenissimus
princeps Rudolfus Kantakuzi mortuus, sacramentis munitus, et
in Ecclesia S. Ioannis Babilistae in sepulcro murato ad effigiem
S. Nicolai Eppi Miren. d. 23. mensis ejusdem sepultus, est, in

1) Despre aceste două inscripții vezi și: Городъ Каменецъ —
Подольскій, Историческое описаніе святоценика Е. Свѣдѣнскаго.
Кіевъ, 1895, pag. 145—146.

Cuorum fidem me subscrido. I. Gromnicki P. A. Off. et. V. G-lis gamen“.

În traducere însămnă aceasta :

«An. 1761, Mai 21, în ziua Sf. Împarați Constantin cel mare și a mamei sale Elena, a murit după ce a primit sfințele taîne, luminatul Kniaz Rudolf Cantacuzen, și s-a îngropat în biserica Sf. Ioan Botezătorul în mormint de piatră, înaintea icoanei Sf. Nicolai Mirlichischi, la 23 Mai, spre adevăritarea cărei mă iscălesc -I. Gromnițchi, Protonotar apostolic, oficial și inspector general al Kamenitului».

Data morții lui Cantacuzin după registrul mitrical este însemnat după stilul vechiu, iar pe piatra mormintală—după cel nou.

Ioan Cantacuzen îngropat în biserica *Sf. Ioan înainte mergătorul*, după cum se vede din menționata mai sus inscripțiune de pe piatra mormintală, a fost coboritor al Imperatului Bizantin Ioan Cantacuzen și fiul Domnului Valahiei Ștefan. În anul 1714 Fevr. 25, Ștefan s-a suit pe tronul Valahiei, și a stat ca Domn puțin timp, căci a căzut jertfă intrigilor și cruzimilor turcești. În anul 1716, cînd s-a declarat război Austriei de cătră Turci, marele Vizir, vroind a pastra Valahia credincioasă Turciei, a presupus pe Ștefan ca răzvrătitor, l-a chemat la Constantinopol și fără nici o judecată l-a închis în temniță și l-a tăiat capul. Soția lui Ștefan, domnița Pagona (Pauna), ce se afla în timpul omoririi soțului ei în Constantinople, schimbîndu-și hainele, a găsit mijloc ca să scape ea însăși cu doi fii ai ei. Ascuzîndu-se vr-o citeva zile în Constantinople, ea a fugit apoi în Italia, și cutrieră prin Europa apusană cu amîndoi fii ai ei. În fine sosind în Petersburg, Petru cel mare z aflat despre aceasta și l-a fixat o întreținere îndestulătoare ¹⁾. Fiul ei, Ioan Rudolf, a primit în urmă de la Regele Poloniei în slăpinirea sa pe viață, *starostlia Bahținului*, țin provincia Podolia, (astăzi satul Bahțin se află în județul Ușău) ²⁾. Cantacuzen se bucura de mare cinste în Podolia, numele isa și a soției sale se întilnește adeseori în condicele mitricale din bisericile catolice, ca nași—cumătri la botezurile leșilor nobili din Podolia, fiind-că în secolul trecut era mai întotdeauna obiceiul de a se invita să fie cumătri, persoane însemnate, demnitari ai statului, cîte odată se invita chiar și pe rege.

II

În ziua de Sf. Ioan Botezătorul (24 Iunie) st. gr. ort., cînd este și hramul bisericii din Camenitz, stă obiceiul, că, după ce preotul face așa numitul „*otpusť*“ să se adune multă lume atit de prin satele de prin prejur din Podolia, cit și din acele din

1) Палаузовъ. Румынекия господарства-Валахія и Молдавія въ историко политическомъ отношеніи. Спб., 1859 г., стр. 48—49, 58—59.

2) Dr. Antoni I., Zameczki Podolskie, 1. 271.

Besarabia, și să se facă în acelaș timp și Iarmaroc. Țaranii malorosieni și moldoveni din Besarabia, aduc în acea zi, în Kamenitz, o mulțime de pinzării, lăvicere, țoluri, ștergare, prosoape lucrate de ei, împodobite și înflorite cu cusături a lor proprii de toată frumuseța. Din toți locuitorii ce se adună în acea zi, numărul moldovenilor (căci locuitorii din Besarabia se numesc «moldoveni») întrece pe al celorlalți și produsul industriei lor naționale, este cel mai mare și mai însemnat prin fineța cu care e lucrat.

Tot în acest oraș am făcut cunoștință și cu organistul Olihovski, de la catedrala catolică Sf. Petru și Pavel, de la care am luat asemenea mai multe noțiuni despre inscripțiile latine și slave de prin bisericile catolice de acolo.

Înainte de a părăsi acest oraș, m-am cumparat harla guberniei Kamenitz-Podolsc, spre a studia localitățile și comunele din acea gubernie, apoi m-am pregătit de drum spre a mă duce la orașelul *Bar*. Intrind într-o băcălie spre a mă cumpara ceva merinde, din întâmplare văd anunțat, că se află acolo de vinzare, *svejata brîndza*, (brînză proaspătă), și dindu-mă în vorbă cu bacalul care știta *moldovenește*, l-am întreat să-mi spună că de unde are acea brînză și cine o face ? El m-a spus, că o are din Moldova de peste Nistru, și că o fac ciobanii moldoveni. Acolo Besarabia se numește *Moldova*, iar locuitorii ei *moldoveni*.

Pregăindu-mă apoi cu toate cele trebuincioase pentru drum, m-am pornit mai departe cu trăsura spre orașelul *Bar*, și după vr-o citeva popasuri, am ajuns la *Dunavetz*; trecînd apoi prin *Voncovăț*, am sosit a doua zi în *Bar*. Aici am făcut cunoștință cu învățătorul școlii comunale, *Krahmalnico*, și intrînd în vorbă cu el în limba rusească, despre vechimea acelui oraș, și despre școlile care se află odinioară acolo, el m-a spus, că în privința culturii intelectuale, era un oraș important. Se știe atita numai, că în timpurile vechi, a fost un seminarîu catolic, într-o minăstire ce se zice a fi fost a Domnicanilor, în acel seminarîu veneau mulți fi de boeri, atit din Polonia, cit și din Moldova, precum și din alte țări învecinate, ca să învețe carte. Este cunoscut că croaicarul nostru *Miron Costin* a învățat carte în *Bar*, cine știe, poate că chiar în acel seminar. Se presupune numai că, pe locul celui seminarîu ar fi fost zidită o minăstire rusească de vale de oraș. Astăzi nici o urmă despre existența celui seminarîu.

Din acest oraș m-am pornit cu căruța până la *Jmerinca*, acolo m-am suit în drumul de fer, și am mers până la *Iuliampol*, de acolo cu căruța la *Peștera*, rusește *Pecere*, lângă riul *Bug*, și de acolo tot cu căruța la *Nemirova*, unde în aceste două orașele, *Duca Vodă*, pe la anul 1679, își zidi case. De acolo întorcîndu-mă îarăș la *Iuliampol*, m-am dus tot înainte, și am ajuns în *Mohilău* unde m-am oprit vr-o cite-va zile. În acest

orașel am întâlnit pe moldovanul Lazăr Simion, stabilit acolo de mai mulți ani, de locul lui însă din Kișinău, el locuise mai mult timp și la noi în Iași; de la el am luat multe informațiuni mai ales despre comunele înșirate pe malul stîng al Nistrului, și acele ce sînt mai în departare, spre centrul guberniei, în care în unele se vorbește și astăzi românește, apoi m-am pornit mai departe, scoborindu-mă pe apa Nistrului, cu vaporeșul rusec *Pionier*, până la *Soroca* în Basarabia. De acolo luînd o luntre am trecut Nistru de cealaltă parte în comuna *Țigănauca*, unde Duca Vodă pe la anul 1679, în a treia sa domnie, și-a făcut case domnești cu becuri de piatră. Aici cea întâi îngrijire a mea a fost să cercetez dacă a mai rămas ceva din acele clădiri.

Cercetînd despre aceasta pe mai mulți locuitori, cari în cea mai mare parte erau moldoveni, cu toții mi-au spus că nimene altul n-ar putea să-mi deie informațiuni în această privință, decît numai moș Macovei și Mihai Mihalcea, cei mai bătrîni din sat, pe care întîlnindu-i i-am întrebat ce știu despre niște becuri de piatră ce s'ar fi aflat la ei în sat. Ei imi spuseră, că prin acele locuri, din vechime au apucat povestindu-se, că erau case mari și becuri de piatră, astăzi însă asemenea clădiri nu sînt, dar și cite au mai fost, s-au risipit cu totul din pricina *potopului* spuneau ei, care a fost cu douăzeci ani mai înainte, cînd apa Nistrului cuprinsesă *Soroca*, până la jumătate, și inecasă *Țigănauca*. Din zidiri mai vechi nu se află în această comună de cît biserica rusească, care acum s-a reparat, și care a fost leșească în timpurile vechi.

Scoborindu-mă apoi de vale din sat, m-am dus în moara lui Toader Iacincu, de pe Nistru; acolo am găsit pe moldovenii: Vasile Păscăleanu, Iosif Badenuc, Mihai Bulat și pe mătușa Gacița lui Anton, care venise cu sacii la macinat grîu și cu cari apoi m-am pus la vorbă, după aceea întorcîndu-ne cu toții în sat, i-am cercetat despre obiceiurile, dașinile și moravurile ce sînt pe la ei, adunînd acolo și mai multe cîntece populare moldovenești.

De acolo am trecut și în alte sate în care se află moldoveni, cercetînd și acolo datinile lor strămoșești.

Aceste sate sînt multe la număr, și am putea zice că în toate acele care sînt pe malul stîng al Nistrului, numărul Romînilor se urcă peste 43,000¹⁾. În multe din aceste sate le-am cîntat din scripcă *doina* noastră românească precum și alte cîntece de pe la noi, și foarte s-au bucurat auzindu-le, precum s-au bucurat și rominii din satele așa numite *sate moldovenești*, din gubernia Cherson, pe unde fusesăm mai de mult.

1) Afară de acești Romîni, după ultimele date oficiale rusești, numărul lor se urcă în Gubernia Ecaterinoslav la 26,574, iar în Gubernia Cherson la 210,146. (Zamfir C. Arbure. Basarabia în secolul XIX. București 1899, pag. 123). Mai sînt încă Romîni împrăștiați și în alte gubernii din Rusia. (Vezi a me scriere: *Intînderea neamului românesc*, publicată în Anuarul Ligii culturale a tuturor Romînilor, Secția Iași, 1902, pag. 33—71).

Din aceste sate enumărăm aici vr-o citeva. Iată-le :

Lescovăț, Ruda, Jvanef, Ustie¹⁾, Rogozna, Studenița, Ușița, Lipciani, Serebria, Bușa, Coșnița, Gruşca, Ocnîța, Camenca, Rașcov, Lăbușna, Sărăței, Rîbnița, sau Rișina, Botușani, Chetros, Slobozia, Domnița, Flora, Balta, Moșneag, Senina, Bursuc, și altele.

După aceia am intrat în gubernia Cherson pe la orașelul Iagorlic, unde luind un vaporeș, m-am scoborit pe Nistru până la Bender, de acolo mergînd mai departe cu trăsura am ajuns în Kișinău, apoi la Ungheii ruși. unde trecînd Prutul, am intrat în țară.

II

Dacă ne uităm la credințele, obiceiurile și moravurilor Românilor din această gubernie, vedem că caracterul românesc e destul de bine păstrat, și putem zice că nu este nici o deosebire de acel pe care-l găsim la Românii din gubernia Cherson, și care în aceste două gubernii e acelaș ca și a locuitorilor din Moldova. Aceleași obiceiuri la nașteri, la înmormintări, la nunți, la Crăciun, la Anul nou și la alte împrejurări ale vieții. Aceleași credinți în strigoii, vrăji, farmeci și altele, aceleași povești cu balauri, cu zmei, cu leparalei, cu feți frumoși, cu părul de aur, aceleași cântece cari încep cu „frunză verde“, aceleași jocuri, hora, de brîn, corăbiasca și altele.

Până și în sistemul măsurilor ei și-au păstrat încă cuvîntul de *ocă*, *dimirlie*, *banită*, *miertic*; asemenea și în sistemul monetar ei zic că 25 copeici, fac un *iuzluc*, cuvînt turcesc care era și la noi.

Această asemănare între poporul român din această gubernie, precum și din gubernia Cherson cu acel din Moldova, se mai vede și în limba pe care-o vorbesc, și care înfățișază toate caracterele felului de vorbire a Moldovenilor. Ei ca și românii din satele ce se află în gubernia Cherson, și cari se numesc *sate Moldovenești*, nu pronunță cuvintele: *cerc*, *cinci*, *cine*, *ciapă*, *cias*, *cetire*, *ciară* etc., ci mai a lene, ca și Moldovenii, precum: *șerc*, *șinci*, *șine*, *șiapă*, *șias*, *șetire*; asemenea pe *v*, înainte de *i* și *e*, îl pronunță ca *gi*, așa: *vițel*, *vită*, *vin*, *vie*, *inviat*, *vicolește*, *privește*, devine la ei: *gițel*, *gită*, *gin*, *gie*, *ingiat*, *gicolește*, *prigiește* etc; *f*, înainte de *e* sau *i*, devine *h*, precum: *her*, *hin*, *hiere*, *hiertură* etc. La plural schimbă pe *p*, în *chi*, precum: *luchî*, *pochî*, *copchiî* etc.; pe *p*, la începutul cuvintelor în *che*: *cheptene*, *chept*, *chicior*, și altele, pe *m* inițial, îl moaie, ca în sunetul italian *gn*, așa ei zic: *gnitropolie*, *gniere*,

1) În acest sat, Elisaveta văduva lui Ieremia Movilă Vodă, întărește fostului Păcalab Alexa Musteață satul Iurcenii din ținutul Soroca, lasat prin testament de către Maria mama lui Ieremia Vodă. (Arhiva istorică a României. Hajdeu, tom. I part. I, pag. 128. București. 1855).

gnire, gniertic, gnic, gniel, în loc de *mitropolie, miere, mire, mertic, mic, miel*, etc., pe *m* în mijlocul cuvintelor chtar, îl schimbă asemenea în *gn*, așa în loc de: *is* vremile grele, ei zic: *is vregnile grele*, pe *b* îl schimbă în *g*, așa ei zic: *ghine, ghir, ghiruește, slăghește*, și altele; de asemenea locuțiuni particulare moldovenilor, precum: *m'oi ducemă*, mă voi duce; *m'o ucis în bătaie*, m'a bătut rău; *un teci gnieta*, unde te duci dumneta; *h'ncea măi Ghio*, vină în coace măi Gheorghe; *mă s'aduc*, mă duc să aduc, și altele¹⁾.

Din cîntecele populare ce am adunat de la Români din comuna Țigănauca, dăm aici vr'o citeva așa după cum le-am auzit din gura lor:

Colinda bătrînească

Bunu'i domnu nostru,
Bunu'i domnu bun,
Din a lui finerețe,
Pîn la dalbe bătrînețe,
Bua gînd s'a mai gîndit,
Sfînta rugă de-o zidit,
Cu nouă uși, cu nouă altare,
Cu nouă sfînte pristoale,
Cu nouă ferești în soare.
Cel preot mai mare,
Dimineața s'o sculat,
Fața dalbă și-o spalăt,
La icoane sa'nchinat,
Și-o trimes nouă cărți,
În nouă părți,
În nouă ținuturi,
Pe nouă drumuri,
La noua zugravași,
La nouă meșterași,
La nouă polieri,
Di peste nouă țări,
Și la nouă diecei,
De-a mers vestea di ei.
Zugravașit o sosit
Meșterașit o sosit,
Polierii o venit,
Diiceii o venit.
Zugravașii zugrăvesc,
Meșterașii meșteresc,
Polierii poliese,

Diiceii diicesc,
Sfînta rugă gni-o gătesc,
Cu nouă uși cu nouă altare,
Cu nouă ferești în soare.
Tu diac mai gnic,
Să nu grăești gnignic,
La minte să'ți hie
Glas bun să'ți hie,
Dimineața să te scoli,
Pe față dalbă să ti spelli,
La nîme să nu spu,
La clopote să te sui,
Ghine toaca să-gni logești,
Cu rost să gni-o potrigești,
El ghine gni-o ascultat,
Dimineața s'o sculat,
Fața dalbă și-o spalăt,
La icoane s'o'nchinat,
În clopotnița s'o suit,
El ghine toaca gni-o logit,
În trei locuri, de trei ori,
Cînd să revarsă di zori.
Cel preot mai mare,
Di dimineața tare,
Degrabă gni s'o sculat,
Fața dalbă și-o spalăt,
La icoane s'o'nchinat,
În slînta rugă gni-o intrat,
La nouă preoți a prigit,
Și din gură-o vorovit.

1) Vezi aceasta și în scrierea me: O călătorie în satele moldovenești din gubernia Cherson. Iași, 893, pag. 19 și 20.

Sculați preoți sculați,
La zioă cătați,
Soarele o resărit
Și nu'î vremea di dorgnit,
Da'î vremea de slujit,
Pi Domnu di mărit.
Slujbă mare gni-o slujit,
Și pi Domnu l'o mărit.
N'ăți priceput,
N'ăți știut,
Ce'î luna, ce'î soarele,
Ce's luceferii ce's stelele.
Ele's stăpinul nostru,
Că-î bun Domnu nostru,

Bunu'î Domnu, bun!
Să'l cântăm
Să'l colindăm.
El să hie sănătos
De vestea lui Hristos.
Dumneavoastră vă'nchinăm,
Ghelsug vă urăm.
Voe bună și-o colindă
O colindă și-o izbîndă,
Și mai multă sănătate,
Că-î mai bună decit toate!

(Spusă de Vășile Păscăleanu)

Colindă voinicească.

Maî din jos, maî din sus,
Mărul cu florile dalbe,
Măndru voinic igni venea
Pămîntu rostogolea.
Da voinicul cum il chiamă?
De gnignica n'are teamă,
Ăi Andrei,
Din Orhei,
Călărește'n chip domnește,
Staî boerii de'l prigește.
Da voinice ce-ai fugit,
Murgu de ce l'ai gonit?
Șoimu de ce ț'ii ostenit?
Eu boeri nici n'am fugit,
Murgu nici nu-gni-am gonit,
Șoimu nici l'am ostenit.
Dar am umblat,
La vinat,
Terî am entrierat,
Rouă alba'm scuturat,
Brazda neagra'm răsturnat,
Cu ogari, toți riurați,
La goană ca și turbați.
Si-am vinat eu o tulină
O tulină prin grădină.
Cu sulcele de Orheiū
Cu salbă de nouă lei.
Dară mindra gni'l prigea

Și din gură-așa grăia:
Ia maî stați boeri maî stați,
Ce vă spune n'ascultați,
Nici rouă n-o scuturat,
Nici brazdă n-o resturnat,
Nici tulină n-o vinat,
Cu sulcele de Orhei,
Cu salbă de nouă lei.
Ibovnica'î in altă țară,
Departe peste hotară.
Gni-a făcut viața-amară,
Calea'î tocmai nouă zile,
El mî-o calcă'n două zile.
Somnul ai de nouă nopți
El mi'l doarme două nopți.
Catați'l boeri catați
La degete'î prigiți,
Un inel o să găsiți.
Catați'l și'n talpari
Din talpari'n buzenari,
Ăți găsi o cununiță,
Și-o mândră năfrămiță,
Cu fir cusută,
Măndru țesută.
Inelul gni l'o schimbat
Cu naframa gni s'a legat.
Cununița să'l cunune!
Eu la nime n'oi maî spune.

Andrii cel frumos
El să gni hie sănătos.
Voe bună și-o colindă,

O colindă și-o izbîndă,
Și mai multă sanătate,
Că-î mai bună decit toate.

(Spusă de Ion Postulachi)

Ertăciune

Stați părinți,
De la Dumnezeu măriți,
Stați și-ascultați
Sama bine să luați,
La cești hii smeriți,
De gloată cinstiți.
La ei să cătați,
Cum stați ingenunchiați,
Cu inima la ertăciune.
Cu capu spre plecăciune
De greșală să'i ertați
Cele rele să uitați.

Ghinecuvintarea părinților
Intărește casa hiilor,
Blestemul părinților
Risichește casa hiilor.
De Dumnezeu hie blagoslogiți,
De părinți ne urgisiți
In veci amin.
—Și gnie un pahar de gin
Să-mi alin cel chin,
Și-o naframă de in
Să-goi șterg gurița de gin.

(Spusă de Ion Postulachi)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bocet

At hinit moarte-ai hinit
Cu coasa gni-ai cosit
Gospodarul gni-ai mînca',
Inima gni-ai sfarmat.
Hiere gni-ai dat de-am băut
Mindră casă și-ai făcut,
Fără uși fără ferești,
In ea vecinic să trăești,
Trupul să'ți odihnești.
Nici vîntul nu te-a bate,

Nici soarele nu te-a arde.
Făr de tine ce fac eū?
Sarmanul barbatul gnieu!
Copenhii ce-or mînca,
Copenhii ce-or purta,
Sarmanul barbatul gnieu.
Sarmanul sufletul gneū!
S'a dus să nu mai hie.
Numai Dumnezeu să-l știe.

(Spus de Gacița lui Anton)

III

Așezările Românilor peste Nistru și mai cu deosebire a-
cele din gubernia Kamenitz-Podolsk, s-arpărea că și au originea
de pe timpul lui Ducea Vodă in a treia sa domnie, la anul 7187
(1679); căci acest domn, după cum ne spune cronicarul Necu-
lai Costin¹⁾, primise de la împărăția turcească și *hălmănia* la
Ucraina, dîndu-i și buzdugan acei țări. De unde apoi se intitulă:
Господар землі молдавскої і землі Українскої.

Mai adaogă cronicarul: «Și tot într'acest an aū mers Duca

1) Cogălniceanu. Letopisițiile. Iași, 1852, tom. II, pag. 24.

Vodă la *Nemirova* cu Doamna sa și cu ginere-său, și cu *multe gloate*, și mergînd, apoi întorcîndu-se pe la *Soroca*, au făcut case domnești, cu becturi de piatră la *Țigănauca*, împotriva Sorocii peste Nistru, și alte case la *Pestere* lingă Buh. aproape de *Nemirova*; eară la *Nemirova* au început așa face stupi, vaci, oi, pluguri de boi pe la toate tîrgurile pe de ceaparte de Nistru, dară velnită de holircă, de bere și de altele, cumpăra miere și domnească ce era și ducea la *Ucraina* de făcea mîleduri de vindea, și ori că avea în gînd să se mute acolo, cum și era cuvînt între oamenii lui, cum să parăsască *Moldova* și să se mute cu toată casa lui la *Ucraina* și de acolo să tragă la *Moscu*.

Cronicarul *Neculai Muste* ¹⁾ dă altă versiune asupra acestei strămutări a Romînilor din *Moldova* peste Nistru. În loc de a atribui unei colonizări a acelor părți de cătră *Duca Vodă*, după cum spune *Neculai Costin*, el dă ca pricină acelei strămutări, fuga Romînilor peste Nistru din cauza jafurilor lui *Duca Vodă*. El spune că: «După ce au venit *Duca-Vodă* la Iași, îndată eară au început a sili pe boeri și pe toată țara, și a asupri cu dăjdit; și fugea oamenii la *Ucraina* peste Nistru, și nici zlotășii nu putea să-i oprească și zicea oamenii atunci, că *Duca-Vodă* avea gînd să lase *Moldova*, și să meargă să se așeze la *Ucraina*; și acest lucru era de crezut, că făcuse și curți *Duca-Vodă*, în *Țăcănauca* peste Nistru, și în satul *Pecera*, pe malul *Buhului*».

Cu toate aceste noi credem fără însă a afirma că așezarea Romînilor peste Nistru, pare a fi cu mult mai veche, de vreme ce aflăm două nume ce se întîlnesc și astăzi în două localități românești de dincolo de Nistru, și anume satul *Caralita* și lacul numit de ei *Cucturgani*, care se văd figurînd pe harta *Moldovei* făcută de *Reichersdorf* în anul 1541 ²⁾.

Aceia ce am zis pentru Romîni ce locuiesc în satele moldovenești din gubernia *Cherson*, zicem și pentru Romîni din gubernia *Kamenitz-Podolsce*, că: naționalitatea curată, a neamului românesc, ce s-a păstrat acolo putem zice ne-atînsă în esența ei, se lămurește numai prin greutatea cu care Romîni se încuseresc cu neamuri streine. Foarte rar își dă un Romîn fata după unul de alt neam, fie chîr și ortodox. Acea mîndrie romană, care a fost scutul nostru cel mai puternic de apărare în contra injuriilor străine, se vede încă păstrată ca prin instinct, la toți Romîni de peste Nistru. Să sperăm că pe lingă aceasta ei își vor păstra și de acum înainte elementul cel mai puternic și cel mai de căpetenie, limba, precum și datinile, obiceiurile și credințele strămoșilor lor, și atunci să fim siguri că Romînul de peste Nistru, va rămîne în vecl Romîn!

1) Letopisțiile. Iași, 1852, tom. III, pag. 23.

2) Papiu Ilarian. Tesaur de monumente istorice. București 1862, tom. III, pag. 122.

HARTA GUBERNIEI CAMENIȚ PODOLSC

Lucrată, după ediția stabilimentului cartografic

A. ILINA
de
C.G. Urziceanu.
Scara

1:50,000

Legenda

- CAPITALA GUBERNIEI.
- ◆ Oraș.
- Orașel.
- Sat.
- Stație și drum de fer.
- Sosea.
- Hotar.
- Legătura cuvintelor intrerupte de riuri sau cale ferată.

Pretul 50 bani
BCU Cluj Cluj University Library Cluj